

popolnoma odrezan. Štab je ostal cele ure brez obvestila o obkroženih in jih je domneval za izgubljene. Naenkrat pa je zagledal eden od štabnih oficirjev na nebu črno piko. Kmalu so prepoznali v črni točki goloba »Cher Ami,« ki je sam ranjen, prinesel natančno poročilo o obkroženem oddelku. Le golob je otel te Amerikance in bil zato slovesno odlikovan od generala Pershinga.

### IZ ŽIVLJENJA ŠOLANEGA IN UČENEGA ROPARKEGA POGLAVARJA.

Njujorška policija hrani zapiske o življenju moža, ki je bil eden najbolj učenih in prebranih roparskih poglavarjev v amerikanskem vele mestu. Pisal se je Leslie in je bil sin zelo ugledne in bogate rodbine. Študiral je za inženerja in stavbenika. Po smrti svojih staršev je zašel v slabo družbo in se začel bratiti s takozvanim njujorškim podzemeljskim svetom. Radi šol in izredne nadarjenosti je postal kmalu poglavar vlomilcev v bančne blagajne. Lesliejeva vlomilska organizacija je bila ena najbolj nevarnih v Zedinjenih državah. On sam se ni nikdar udeležil izvršitve roba, pač pa je vsakega pripravil tako, da je zabrisal policiji prav vsako sled.

Ako je snoval Leslie kak večji vlom, si je preskrbel predvsem načrte banke, ki bi naj bila oropana. Iz teh je izgotovil risbe bančne podzemeljske stavbe ter kleti, v katerih so nameščene blagajne. Podrobne risbe je razdelil na posamezne tolovaje, katere je vtiho tapljal v banke kot sluge, vratarje itd. Pri velikih bančnih vlomih je šlo tudi za tem, določiti tip blagajne in ime

one tvrdke, ki jo je izgotovila. Ako se je to posrečilo, potem je imel Leslie lahko igro, ker je poznal tipe vseh blagajn v Združenih državah, da, imel je celo modele bolj zvito izdelanih ključavnic. Na modelih se je sam vežbal tako dolgo, dokler se mu ni rodil celi načrt kako vlomiti. Zatem je začel o podrobnosti vloma podučevati one članе svoje družbe, ki so bili določeni za izvršitev. Poduk je bil večkrat tako natančen, da je pustil opremiti cele sobe ravno tako, kakor je bil opremljen za vlom izbrani denarni zavod. Vlomilne vaje so se morale po večkrat ponoviti, da se je vse ujemalo po Lesliejevi želji.

Sčasom si je nabral toliko premoženja, da se je zadovoljeval še samo s tem, da je proučeval ter popravljal vlomilske načrte drugih roparskih organizacij. Od ene kalifornijske tolovajske družbe je prejel za pregled načrta za vlom v eno banko 20 tisoč dolarjev.

Tolovajsko slovit Leslie je igral dvojno vlogo. Občeval je v najboljši družbi ter se je veselil ugleda dobro stoječega trgovca. Celo učenjaki so ga cenili kot sodelavca in je užival ugled, ker je bil po celi Ameriki znan razlagalec sv. pisma.

Pri Ishijasu sledi na kozarec naravne »FRANZ JOSEFOVE« grenčice, popite zjutraj na tešče brez muje izdatno iztrebljenje črevesa, kar povzroči ugoden občutek olajšanja. Zdravniki-strokovnjaki pripominjajo, da učinkuje »FRANZ JOSEFOVA« voda sigurno in prijetno tudi pri kongestijah proti jetrom in danki, ter pri krčnih žilah, hemoroidih, obolenih prostati in mehurnemu katarju. Dobi se v vseh lekarnah, drogerijah in špecerijskih trgovinah.

1116

### Nekaj o običajih pri Indijancih.

Severoameriški Indijanec se raduje, ako ima mnogo otrok, ker ima več žen. Na dečke je ponosen, a deklice pa mu razmnožujejo imetek. Ko dorastejo, jih odda v zakon za konje, sedla, bivolve kože itd. Ženo, ki ne rodi otrok, zaničuje ne samo njen mož, ampak celi okraj.

Novorojeno dete zamota mati do vratu v srnino kožo ali pa v volnene rjuhe, nakar ga položi v nekakšen koš, spleten iz protja in prevlečen s kožo. Med potjo si ga oprta na pleča, pri delu pa ga obesi na vejo. Mnogo ter nepotrebno plakanje novorojenčku ni dovoljeno. Žene enostavno zamašijo kričanju nos in usta, da se nekateri skoro zaduši. Po večkratni ponovitvi tega sredstva se deca res navadi molčati. Deček dobi vedno ime svojega očeta, deklica matere. Tudi druga imena jim dajo, najrajši kake lepe ali močne zverine, kakor na primer: Železni Bivol, Kameniti Jelen, Žolti Medved, Stari Bivol, Drveči Konj, Beli Volk i. t. d., razen tega so še v navadi ta-le imena: Debeli Vrat, Hitra Noga, Jelenov Zob, Besneči Veter, V obraz padajoči dež itd.

Ko je dete staro 10 ali 12 mesecev, ga osvobodijo zamote.

Male indijanske deklice se iskreno

razvnemajo za punčike, katere jim nareja mati iz raznih cunj. Dečki dobijo že v šestem ali sedmem letu pušice in lok, s katerim se podijo po okolici, streljajoč ptice in drugo zverinjad. Zelo priljubljeno igro si prirejajo dečki s tem, da eden izstrelji pušico v zrak, ostali pa si prizadevajo, jo pogoditi. Kdor jo zadene, dobi od strelca lok za nagrado. Pri tej zabavi se seveda kaj radi stepejo.

Indijanec je zelo tesno navezan na svoje sinove. So slučajni, da se je oče pustil pahnuti v ječo namesto sina in je umrl strašne smrti. Ako ima kateri Indijanec več žen in v vsako kopico otrok, tedaj umevno vlada v kolibi silovit krič; navzlic temu pa jih oče zelo redko opozarja k miru in redu. Malčki skačejo križem-kražem po očetu, najsi bo ležeč ali sedeč ter razgrajajo, da se dvignejo celi oblaki prahu pred njimi. Vse to pa ne zruši očetove potrpežljivosti; nasprotno česteje z nasmehom ali momljanjem izraža znak svoje radosti nad razposajenim krogom.

Indijanski deček zraste divji in brez vsake kazni. O pravem in nepravem nima niti pojma. Je zviti in že prav začasno se nauči stroke odraslih, ki obstopa običajno v tem, kako prevarati belokožce, koliko konj so ukradli itd.

Vse to je dečkom poglavitni cilj, a že zelo zgodaj se jim vzbuja težnja, se v sličnih činih izkazati prvake.

Deklice, kakor hitro shodijo, upreže Indijanec k delu ter jih prisili, pomagati materam. Indijanke se zelo mlade možijo in čisto že v šestnajstem letu odcvetajo vsled težkega dela. Dostikrat izgleda 40 ali 50 letna, dasi sicer šteje še le 20 do 25 let. Indijanke svoje otroke zelo ljubijo in skrbijo ne le zgolj za lastno deco, nego tudi za otroke tujih mater. Sirota, ki je izgubila očeta in mater, najde kmalu rednico, in če oče ni protiven, ga vzame celo za lastnega otroka.

Dečki, ko dorastejo, pasejo konje ali pa hodijo na lov, da ne stradajo. Na ta način se indijanski deček začasno od-tuji, samostojen pa postane še v sedmem letu, a je v tem času že razvit kakor sin belokožca v petnajstem letu. Štiriletnega ga že privežejo na konja, a v petem do šestem letu že jezdi sam.

V Washingtonu se nahaja že nekaj let šola za indijanske dečke, katero obiskujejo zlasti otroci poglavarjev iz oddaljenih pokrajin. Ko pa se povrnejo v svoj kraj, navadno sčasoma vse pozabijo, kar so se učili. Dečki so v 14 ali 15 letu že popolnoma neodvisni.

Največji rovarji se zberejo v četo in ko se srečajo s fanti iz tujega kraja, jih napadejo, zbijejo do krvi in mnogoteri se vrača s težko rano iz tepeža. V tem slučaju se potem poglavarji in zmagovalci zbero na posvet. Pustijo si razložiti podrobnosti: začetek in potek boja, najsrčnejše nato označijo za bojovníke. Izvoljeni se zatem odtegnejo za nekoliko dni v samoto, odkoder se vračajo kot borci v svoj tabor. Oče nima od tega časa nobene moči nad svojim sinom. Odslej je njih glavna briga, da si s tatvino ali pa z bojem prilastijo čim največ imetja, zlasti konj.

Ko je indijanski deček dovolj star in močan, da ga mazilijo za vojaka, zahrepeni po lastnem domu. Nikakor noče, da bi še nadalje bil odvisen od milosti očeta ali pa se zanj trudil. Zda se jame ozirati za ženo v svojem kraju, katero si hitro poišče. Na svatovanje se obleče v najlepše kože, počese si lase, lice umetno pobarva, okrog vratu si obesi nanizano zobovje divjih zverí. Tako nališpan se poda naposled na obisk v kolibo izvoljenke. Po večkratnem obisku se začne pogajati oče dekleta z materjo borca, če pa ta več ne živi, s kako drugo sorodnico. Dovoljenje očeta zavisí od števila konj in vrednostnih predmetov, katere ponudi mladeček za dekle.

Mladenič dobi konje (jih ukrade) iz tujih krajev, ako slučajno oče s svojim premoženjem ne zmore sinu dati določenega števila. Ako se pogajanje izvrši mirnim potom, in če dekle čuti do fanta naklonjenost, tedaj mu izjavi, da ima upanje. Ako se oglasi več snubačev, dekle to zna izkoristiti s tem, da jih drži dalje časa v neodločnosti ter jih spretno vodi za nos. V tem slučaju tudi oče izrabí priliko ter ceno svojih hčerk znatno zviša. Kateri izmed snubačev ponudi največ vred-

nosti, temu se prizna prednost, ne ozi-  
raje se, ga li dekle mara ali ne.

Po dogovoru se oglasi mladenič  
pred kolibo svoje izvoljenke, a kakor  
hitro sprejme oče dekleta od njega do-  
govorjene predmete (kože, konje, itd.),  
je takoj hči žena mladega. Indijanski  
mož ima neomejeno oblast nad svojo  
ženo. Prosto mu je, ravnati ž njo, lepo  
ali trdo, sme jo prodati ali ubiti in ni-  
kdo ga ne kliče na odgovor. Ona je nje-  
gova žena in tako tudi lastnina, s ka-  
tero ravna po svoje.

Ako bi se pa dekle zoperstavljalo,  
biti žena fantu, ki ga ji oče določi, jo  
oče, kakor že povedano, k temu lahko  
prisili. V sličnih slučajih se večkrat  
primeri, da potem žena nedragemu to-  
varišu pobegne. Po pobegu pa se mož  
tako oglasi pri njenem očetu s tirjat-  
vijo, da se mu odkup žene vrne. Gorje  
hčerki, ako bi si drznila za tem priti  
očetu pred oči!

Ako v slučaju razporeke ostanejo  
otroci, si oče obdrži deklice, kajti v  
predvidu ima dobiček, ki ga pozneje  
lahko z njimi napravi.

Večina Indijancev ima toliko žen,  
kolikor si jih lahko kupi. Mladenič si  
izvoli najstarejšo hčer v kaki družini,  
s tem dobi ž njo tudi pravico, izbrati  
si v slučaju smrti katerokoli izmed nje-  
nih sester, ne da bi moral dati ponov-  
no očetu kako nagrado.

\*

## Bitka z lokomotivami.

Dolgo — dolgo je trpelo, predno je  
uspelo človeku, da je začel uporabljati  
vodno paro za prevoz največjih tovo-  
rov. Moč ter silo pare so poznali že  
davno, a jo uporabiti za pogon, s to  
težkočo je bilo dolgotrajna borba.

Iznajditelj železniškega stroja ali lo-  
komotive je Anglež Jurij Stephenson.  
V mladosti je bil pastir, v moški dobi  
je postal svetovno znani iznajditelj in  
vodja prve železniške družbe.

Tračnice za prevoz tovorov, katere  
so pa vlekli skraja konji, so bile prvič  
položene pred dobrimi sto leti na pro-  
gi Reinhill — Liverpool (ob morju) na  
Angleškem.

Po teh tračnicah je delal poiskuse s  
prvo lokomotivo, katero so imenovali  
»železni konj«, Stephenson. Skraja je  
gledalo vse z največjim nezaupanjem  
ter nekakim strahom na novo iznajd-  
bo, ki je sama drčala. Mnogo truda ter  
prigovarjanj je bilo treba, predno se je  
začela zanimati za parno prevozno iz-  
najdbo angleška vlada. Slednjič so ven-  
dar le poskusi z železnim konjem uspe-  
li toliko, da so se odločili vladni krogi  
za to, da začnejo z uvedbo lokomotive  
za tovarni in pozneje tudi za osebni  
promet.

Da bi vlada ne nasledila kakim prese-  
nečenjem, je razpisala nagrado za naj-  
boljšo lokomotivo v znesku 500 funtov.  
Določila je 7. oktober pred sto leti kot  
oni dan, ko naj doseže najboljši želez-  
niški stroj za takrat visoko nagrado.  
Predpogoji so bili ti-le: Stroj ne sme  
biti težji kakor 6 ton, njegova hitrost  
ne sme znašati pod 16 km na uro, vle-  
či mora seboj 20 ton in stroški zanj ne  
smejo presegati 500 funtov šterlingov.

Gradbe najboljše lokomotive so se  
lotili ločeno štirje najboljši angleški  
inženjerji.

Inženjer John Ericson je izgotovil  
stroj katerega je imenoval »Novelty«.  
Inženjer Timothy Hackworth se je po-  
skusil z lokomotivo »Sanspareil«. In-  
ženjer Burstal si je pripravil stroj »Per-  
severance« in iznajditelj Stephenson  
je hotel poskusiti srečo na stroju z ime-  
nom »Rocket«.

Med postajama Reinhill—Liverpool  
so zgradili 4 železniške proge eno tik  
druge. Vsi stroji naj začnejo tek naen-  
krat. Kateri bo dosegel prvi cilj, prej-  
me nagrado in se bo uvedel v splošni  
promet.

Dan 7. oktober pred 100 leti je bil  
razglašen po celem kulturnem svetu  
kot dan bitke med štirimi lokomotiva-  
mi. Pribitili so v Reinhill znanstveni-  
ki in radovedneži iz vseh krajev na ti-  
soče ter tisoče peš, s poštnimi vozovi  
ter na konjih.

Ob določeni uri so bile pripravljene  
na tračnicah ter zakurjene štiri nove  
lokomotive, katere so vodili graditelji  
sami. Na dano znamenje so se začele  
vse štiri premikati naenkrat.

Odkraja je drčala najhitreje »Perse-  
verance« ki je pustila ostale tri daleč  
zadaj. Kar naenkrat pa je obtičala in  
ni je bilo mogoče pognati naprej.

Ob strani vsakega stroja so tekale v  
nepopisnem navdušenju ter začudenju  
ljudske množice, jezdeci in vozovi.

Druga za »Novelty« je pokazala naj-  
večjo hitrost lokomotiva »Sanspareil«,  
ki je bila kmalu deležna usode nepre-  
mičnega obstoja.

Stroj »Novelty« je že bil kot najhit-  
rejši tako blizu cilja, da ga je videl in  
so ga pozdravljali tisoči in tisoči z  
navdušenimi klici zmage. A tudi »No-  
velty« je odrekla pred Liverpoolom.

Ostal je še na svojem vztrajnem  
»Rocketu« iznajditelj Stephenson s  
svojim sinom. On edini je dosegel ne-  
moteno in s predpisano brzino luko Li-  
verpool. Bil je deležen kot zmagovalec  
neštetič čestitk. Njegova lokomotiva  
je odnesla zmago, nagrado in je bila  
uvedena v splošni promet na progi  
med mestoma Liverpool — Manche-  
ster.

Bitko s štirimi lokomotivami so sla-  
vili dolgo let na Angleškem in po ce-  
lem kulturnem svetu.

\*

## Buditelj širne Indije.

Po časopisju celega sveta se piše ter  
čita v povojnih letih o buditelju mili-  
jonov ter milijonov skozi stoletja tla-  
čenih Indijcev — Gandhiju.

Kdo in kaj je Gandhi ter kaj je stor-  
il za svoj več milijonski — dobri na-  
rod, ki prebiva v neizmernih pokraji-  
nah obeh Indij v Aziji in tudi na stoti-  
soče po drugih delih sveta?

Gandhi je iz bogate indijske rodbine  
in je bil rojen pred 60 leti v mestu Pon-  
debar. Njegovi starši so bili zelo pobož-  
ni, spoštovani ter ugledni. Šolal se je  
najprej doma. Da bi pa postal deležen  
najvišje evropske izobrazbe, se je na-  
polil v London. Tukaj je študiral na

visoki šoli pravo in dosegel čast advo-  
kata.

Sam piše, da mu je bil v londonskem  
velikomestnem življenju angel varuh  
izrek, katerega mu je zabičala mati pri  
slovesu, ko mu je rekla: »Varuj se me-  
sa, vina in ženskega spola!«

Po petletnih pravnih študijah v Lon-  
donu se je odpravil v južno Afriko,  
kjer je bivalo tedaj nekaj desetisoč  
Indijcev. Bili so zatirani od Angležev  
in sploh nekaki sužnji. Kot mož prav-  
nega čuta je hotel domačine dovesti do  
spoznaja, da so tudi oni ravno tako  
ljudje kakor belokožci. Na kako visoki  
stopinji samozatajevanja in potr-  
pežljivosti je bil Gandhi kot mlad ad-  
vokat po veri budist, nam pokažeta ta-  
le dva slučaja: Nekoč si je kupil želez-  
niško karto I. razreda in se hotel pe-  
ljati iz južnoafriškega mesta Charles-  
town v Pretorijo. Ko se je spravil s  
prtljago vred v nobel voz, pride spre-  
vodnik in ga nahruli, kaj dela v pro-  
storu za Angleže. Pokaže mu plačano  
karto I. razreda, a beli konduktor je  
manjvrednega Indijca s silo pognal s  
kovčeki vred iz vagona. Gandhi se ni  
prav nič razburjal, ampak čakal mir-  
no na drugi vlak, kjer se je spravil v  
najbolj umazan voz.

Nekoč ga je Holandec brez vzroka  
obdelal s pestjo po obrazu. Gandhijev  
mir pri tem surovem spopadu mu je na-  
klonil srca vseh, ki so bili priča napa-  
da na sredini obljudene ulice.

Za njegovega bivanja v južni Afriki  
je prišlo do vojne med Angleži ter Bu-  
ri. Gandhi je znal v taistih težkih ča-  
sih organizirati med rojaki sanitetne  
oddelke za oboje ranjence. — Posebne  
in obče priznane sadove je pokazalo  
njegovo dobrodelno delovanje ob prili-  
ki kuge, ki je razsajala po raznih af-  
riških mestih. Celih 20 let se je mudil  
kot pravni zastopnik med rojaki v juž-  
ni Afriki. Vzgojil je svoje ljudi tako,  
da so prenašali voljno vsa tlačenja,  
preganjanja, mučenja in zapiranja.  
Ravno ta čudovita potrpežljivost je po  
20 letih rodila pred Gandhijevim nasto-  
pom zatiranim Indijcem priznanje ena-  
kopravnosti z Angleži in Buri.

Leta 1914, ko je izbruhnila svetovna  
vojna, se je izselil Gandhi iz Afrike v  
svojo pravo indijsko domovino. V pod-  
poro angleški vojski je zbral mogočno  
četo prostovoljcev, ki so se bili za zma-  
go Anglije po raznih evropskih boji-  
ščin.

V Indiji se je gibal vedno med zati-  
ranimi domačini in jih vzpodbujal k  
samozatajevanju, potrpežljivosti in po-  
korščini. Njegov vpliv je tako narastel,  
da je bil leta 1921 na svetovnem kon-  
gresu Indijcev izvoljen za predsednika  
in je postal diktator svojih sorjakov  
ne s silo, ampak z ljubeznijo. Ker je  
vsled Gandhijevih naukov pognal In-  
dijcem čut, da so ljudje, ki so istovredni  
z belokožnimi Angleži, ga je angle-  
ška oblast kot puntarja ter veleizda-  
jalca zaprla ter spravila pred sodišče.  
V sodni dvorani je zagovarjal sebe, svo-  
je delo in svoj zasluženi narod s ta-  
ko učenostjo, zgovornostjo ter mirom,  
da ga je občudoval celi svet. Kljub po-  
polni nedolžnosti so ga obsodili ter ga  
pahnili v ječo. Krivična kazen je Indij-